

Надруковано: Гайда Л. А. Тенденції розвитку музейної педагогіки. // Краєзнавство. Географія. Туризм. №20, травень 2011. – С.19-20.

Тенденції розвитку музейної педагогіки у Росії за виданням «Дитина у музеї: нові вектори дитячого музейного руху»

Лариса Анатоліївна Гайда, завідувач навчально-методичного кабінету українознавства та краєзнавства Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського

Книга «Дитина в музеї: нові вектори дитячого музейного руху» підготовлена співробітниками Лабораторії музейного проектування Російського інституту культурології за участю їх колег із різних музеїв Росії і видана у Москві в 2006 році видавництвом «Академічний проект».

Відповідальний редактор видання відома нам за книгою «Я поведу тебе в музей» Марина Юріївна Юхневич. До складу авторського колективу увійшли Є.Л.Галкіна, М.В.Мацкевич, С.Б.Мініна, А.Б.Лагутін, Н.Н.Павлова, Н.А.Петровська, М.Ю.Юхневич. Монографія присвячена 10-річчю першого видання книги «Дитина у музеї». У ній здійснено спробу аналізу історії розвитку дитячого музейного руху у Російській Федерації та окреслено його нові напрямки.

Видання містить три розділи:

1. Інституційні форми дитячого музейного руху: музей для дітей і руками дітей (альтернативний музей для дітей; самодіяльний дитячий музей).
2. Соціальні виміри музейно-дитячої комунікації: чим і як музей може допомогти дітям (проекти соціальної спрямованості для дитячої аудиторії; арттерапія та «проблемні діти»).
3. Сучасні можливості діалогу з новими поколіннями людей: маркетинг + інтернет (музей, діти і маркетинг; музейно-освітні інтернет-ресурси; анотований покажчик інтернет-ресурсів з музейної педагогіки).

Автори книги відзначають, що динамічна історія останніх десятиліть закономірно позначилась і на музейній сфері, втілюючись у нових аспектах і

проблемах розвитку її дитячого напрямку, який на сьогодні достатньо затребуваний суспільством. Більш того, про дитячий «музейний синдром» можна говорити як про світову тенденцію. Причини цих явищ науковці вбачають, зокрема, у наступних факторах:

1. У постіндустріальному суспільстві діти стають головним багатством сім'ї і держави: економити на їх розвитку – це консервувати державну бідність.
2. Безпрецедентно збільшується у суспільстві роль освіти, яка перетворюється у стиль життя, сферу і форму соціалізації дитини як особистості.
3. Носієм інтелектуального потенціалу нації стає новий тип творчої розвинутої особистості, яку характеризує інноваційна, розумова праця та здатність самотужки «пливти проти течії», не озираючись на авторитети.
4. Установка на прогресизм та технократизм поступово змінюється концепцією стійкого суспільства, яке актуалізує гуманітарні ресурси і ставить перед музеями нові соціальні вимоги, розширюючи сферу їх компетенції та відповідальності.

Автори монографії не тільки зафіксували і розглянули стан роботи музеїв з дітьми, а й спробували виявити нові вектори дитячого напрямку, проаналізувавши, які фактори визначають рух вперед. Серед них, зокрема, соціально-економічні перетворення, що змусили музей переглянути характер взаємостосунків з місцевою спільнотою та місію суспільного призначення. Так, на сьогодні музеї стали себе відчувати складовою світового музейного співтовариства, багато змін відбулося саме під впливом міжнародного контексту.

Пострадянський музей не міг не відгукнутись на загальносвітові тенденції. тож маємо можливість спостерігати такі нововведення, як: створення спеціалізованих музеїв; виставкових проєктів для дітей та сімейної аудиторії; підготовка проєктів, присвячених актуальним соціальним проблемам; розширення музейних пропозицій через інтернет-ресурси тощо. Водночас

традиційним для дитячого музейного руху Росії залишається створення музею як результату краєзнавчої діяльності дітей.

Таким чином, у виданні наголошується, що два напрямки дитячого музейного руху «вестернізоване» і традиційне, маючи різну географію, ідеологію, стильові особливості, матеріальну основу, взаємно доповнюють один одного і створюють неповторний самобутній вітчизняний колорит. У реальному житті традиційна складова є основною, але автори приділяють у книзі значно більше уваги новітнім напрямкам, проблемам, протиріччям і перспективам розвитку музейної педагогіки.

Варто підкреслити, що до обговорення вказаної проблематики були залучені провідні музеї Росії, які представили унікальний досвід роботи з дитячою аудиторією, серед них – Державна Третьяковська галерея й Державний музей політичної історії Росії. Необхідно також відзначити і внесок провідних російських спеціалістів з музейної педагогіки, експертів Лабораторії музейного проектування у підготовку даної книги. Все це дало можливість розширити контекст дослідження і більш точно охарактеризувати сучасний дитячий музейний рух у Росії.

Цікавим для українських краєзнавців буде знайомство з досвідом діяльності російських самодіяльних дитячих музеїв у розділі “Шкільне краєзнавство та шкільний музей”.

Закон Російської Федерації “Об образовании” (1992) затвердив поняття державних освітніх стандартів, які складаються із двох компонентів: федерального і національно-регіонального (місцевого). Останній передбачає обов’язкове використання у системі діяльності навчального закладу широкого кола питань з історії, економіки, культури, природи того регіону, де живуть і навчаються діти.

Автори дослідження відзначають, що самодіяльний музей сьогодні дуже змінився, почасти увібравши у себе ознаки не тільки шкільного музею, а й дитячого. Змінилась тематика, яка стала більш різнобічною, як і зміст краєзнавчої діяльності, більш розмаїтою стала і його жанрова палітра та

організаційна підпорядкованість. Шкільні музеї “вирвались на волю”, демократичні процеси у суспільстві зняли певні заборони та жорсткі регламентації. Водночас, опинившись на свободі, музеї почали відчувати відсутність підтримки, розрив традиційних зв'язків.

У цій ситуації особливо цінною є діяльність організаційно-методичних центрів шкільного краєзнавства у системі додаткової освіти. Лідером у цій системі є Центр дитячо-юнацького туризму і краєзнавства Міністерства освіти Російської Федерації, який співпрацює з 347 центрами та станціями юних туристів на місцях.

На завершення подається оригінальний і змістовний прогноз експерта Н.Г. Макарової-Таман, у минулому жительки Росії, а зараз працівника одного з дитячих музеїв США, яка вважає, що:

- Дитячий напрямок музейної діяльності буде розвиватись за моделями та інноваційними тенденціями напрацьованими у світовій практиці за останні десятиліття.
- Буде спостерігатись тенденція зростання кількості дитячих музеїв з їх інтерактивними експозиціями й виключно адресною орієнтацією на дітей і сім'ю.
- “Дорослі” музеї будуть активно боротись за сімейну аудиторію, що, можливо, приведе до відкриття у їх структурі своєрідних зон, дитячих куточків на зразок “кімнат відкриттів”, де діти зможуть діяти і творити.
- Зросте кількість так званих соціальних проєктів, які будуть включати у себе адресну експозицію на ту чи іншу “гарячу тему”, і одночасно, – пакет акцій та програм, які будуть надані музею партнерськими організаціями.
- Поступово музей буде перетворюватись із “ветхого старушки в нафталиновому пальто” у сучасного “денді”, оснащеного новітніми технологічними засобами. Діти, які з раннього дитинства звикають до комп'ютерних ігор та мобільного телефона, у такому музеї можуть стати дослідниками тих фактів і подій, яким цей музей присвячений.

- Перспективним напрямком буде використання музею для розвитку творчості дітей.
- Музей буде шукати більш регулярних контактів з дитячою аудиторією шляхом створення клубів, об'єднань друзів музею, організовуючи презентації дитячих проектів тощо.

Автори видання радять музеям частіше вивчати і використовувати дитячі думки, ідеї та потреби, адже дитячий музейний рух пропонує нові широкі можливості у конкурентному середовищі сучасної освіти, а також індустрії відпочинку й дозвілля. З точки зору експерта В.Гуружапова (Державна Третьяковська галерея), що подається у книзі, майбутнє музейної педагогіки за вибудовою індивідуальних маршрутів проникнення дітей у різні пласти світової та національних культур. Особливе значення буде набувати оволодіння дітьми культурними орієнтирами у справі формування свого життєвого шляху. Таким чином, музеї стануть своєрідною лабораторією, де підрастаюче покоління буде пробувати себе в утвердженні сили свого духа.

Тож пропоноване видання є не тільки науковим дослідженням та сучасним своєрідним зрізом процесів співпраці музеїв і дітей, а й розробкою перспективних подальших методик їх взаємної діяльності.

Враховуючи, що в Україні ці проблеми є також надзвичайно актуальними, досвід наших російських колег може бути цікавим і корисним широким колам педагогів, керівників громадських музеїв та краєзнавчих гуртків, вихователів, класних керівників, музейних працівників, які розробляють та використовують сучасні музейно-освітні технології.

Література:

1. Ребенок в музее: новые векторы детского музейного движения / Отв. ред. М.Ю. Юхневич. – М.: Академический проект; РИК, 2006. – 176 с. – («Gaudeamus»).